

섹션 29. GEOGRAPHY AND GEOLOGY

DOI 10.36074/logos-24.11.2023.96

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Зизень Іван Дмитрович

здобувач вищої освіти географічного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

ORCID ID: 0000-0002-2070-1897

Влах Мирослава Романівна

канд. геогр. наук,
доцент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія
Львівський національний університет імені Івана Франка

УКРАЇНА

Інвестиційна привабливість Закарпатської області зумовлена як її сучасним соціально-економічним станом, так і геоісторичними чинниками. Упродовж тривалого часу Закарпаття було сировинним придатком багатьох імперій. Інвестування в економіку не відбувалося до 60-х років 19 ст. Тодішню господарку краю майже повністю формували первинний сектор (вирубка лісу, вирощування сільськогосподарських культур). Перші вливання капіталу припадають на кінець існування Австро-Угорщини, зокрема на часи масового прокладання залізниць (перша залізниця Дебрецен — Сигіт через територію Закарпаття була прокладена 1872 року). Після входження краю до складу Чехословаччини (1919 – 1938) на базі місцевої сировини стала розвиватися лісохімічна промисловість, а також завдяки наявній дешевій робочій силі передбачалося створення машинобудівних заводів [2]. Індустріалізацію краю перервала Друга світова війна та її окупація угорським режимом.

Після приєднання Закарпаття до УРСР влада взяла курс на індустріалізацію та розширення його прикордонної і військової інфраструктури. Через ідеологічний підхід до розвитку економіки були створені великі неефективні підприємства, які працювали на дотаціях із центру. Відновлення незалежності України відкрило Закарпатську область до світових інвестиційних ринків. Формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні почалося внаслідок реалізації проекту утворення вільних економічних зон (СЕЗ). Зокрема, 1999 року була утворена СЕЗ «Закарпаття». Протягом 2001 – 2004 рр. Закарпатська область змогла залучити 130 млн дол. США прямих іноземних інвестицій та створити понад 19000 робочих місць. Лише 2004 року область залучила 62,7 млн дол. США. Зовнішньо-торговельний оборот області зріс з 342 млн дол. у 2002 р. до 1,3 млрд дол. США у 2005 р. [5].

За перші три роки функціонування СЕЗ у Закарпатті було реконструйовано понад 30 місцевих підприємств і на їхній базі створено підприємства з іноземним

капіталом, з поміж яких - «Хенкель-Ужгород», «Грін Рей Закарпаття», «ФЕМ Інвест», «Берегівський радіозавод М», «Мукачівський завод «Точприлад». Свою продукцію тут почали виробляти такі всесвітньовідомі корпорації: «Шкода-Авто» (найбільше автомобільне підприємство Чехії), концерн Volkswagen AG (один з найбільших світових автовиробників), «Флекстронікс ТЗОВ» (лідер з виробництва електричних побутових приладів, електричного устаткування, комп'ютерів і периферійного устаткування), «Ядзакі Україна» (світовий лідер з проєктування, технології та виробництва електричних і електронних систем для автомобільної індустрії), «Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед» (лідер у сфері електронної апаратури побутового призначення для приймання, записування та відтворювання звуку й зображення) [4].

Незважаючи на російсько-українську війну, Закарпатська область є стабільним інвестиційно привабливим регіоном України. Це зумовлено її стратегічним розташуванням на перехресті міждержавних транспортних і торговельних шляхів. На фоні падіння економічної активності після 2014 р. інвестиції в Закарпатті стабілізувалися на рівні 240 – 275 млн дол. США (рис. 1). Після ковідної кризи інвестиційне поживлення відбулося завдяки збільшенню попиту на автомобільне електричне устаткування, а також розвитку інфраструктури для постачання електроенергії та газу в країни ЄС через входження України в ENTSO-E (європейська мережа операторів системи передачі електроенергії).

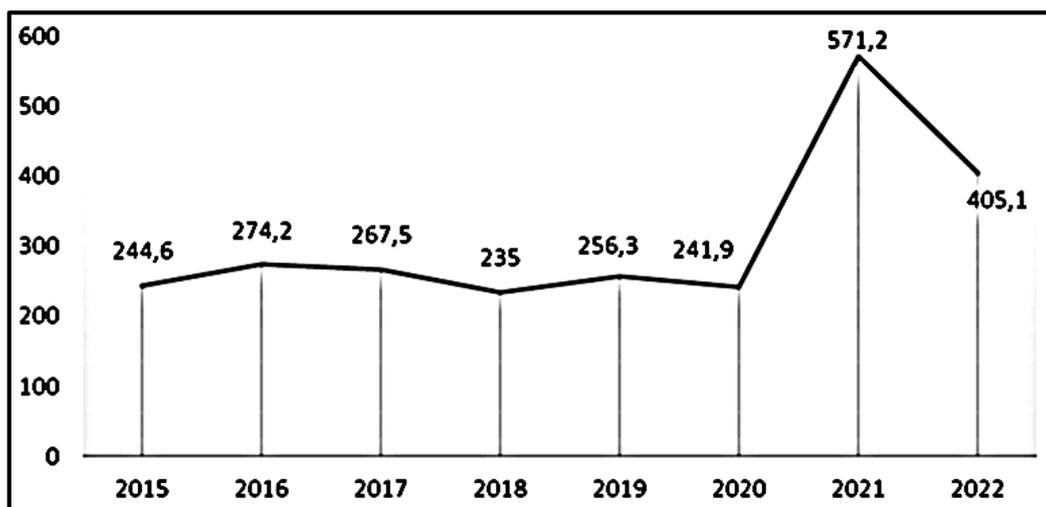

Рис. 1. Динаміка надходження прямих інвестицій у Закарпатську область, млн дол. США

Побудовано авторами за [3]

Зниження інвестицій у 2022 р. пов'язане з початком воєнних дій. Однак безпековий чинник тилової області, можливість, що виникли через релокацію підприємств (усього 120 підприємств, що становить 14,3 % від їхньої загальної кількості) та внутрішнє переселення, дали змогу й надалі розширювати виробничі лінії уже наявних підприємств та інвестувати в переміщені підприємства з прифронтових регіонів.

Найбільшу нішу в інвестиційному портфелі Закарпатської області займає промисловий сектор. Упродовж 2015 – 2020 рр. спостерігався стабільний період інвестування у промисловість – 170 – 215 млн дол. США. Пік інвестування припадає на 2021 р. – 494,3 млн дол. США (рис. 2).

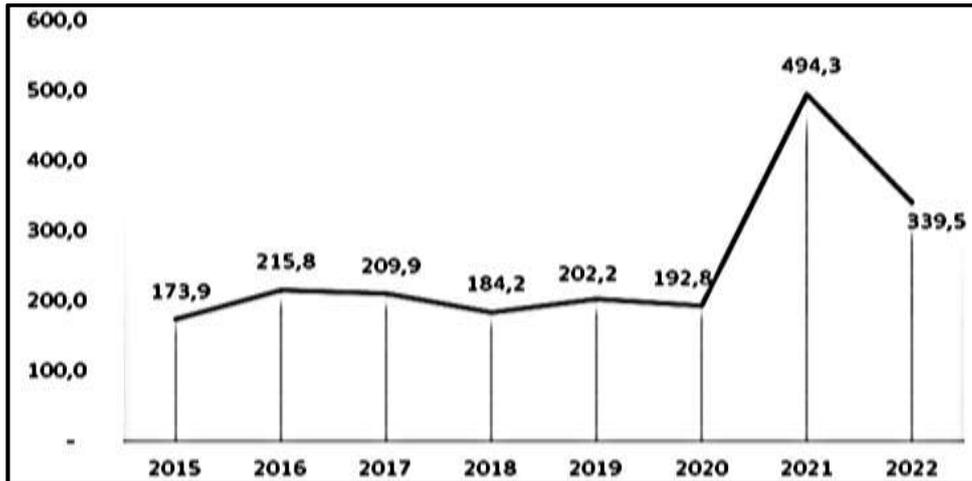

Рис. 2. Динаміка інвестицій у промисловість Закарпатської області, млн дол. США

Побудовано авторами за [3]

У структурі інвестицій домінує промисловиний сектор (переробна промисловість, постачання енергоносіїв), на який припадає 84 % від усього обсягу інвестицій (рис. 3).

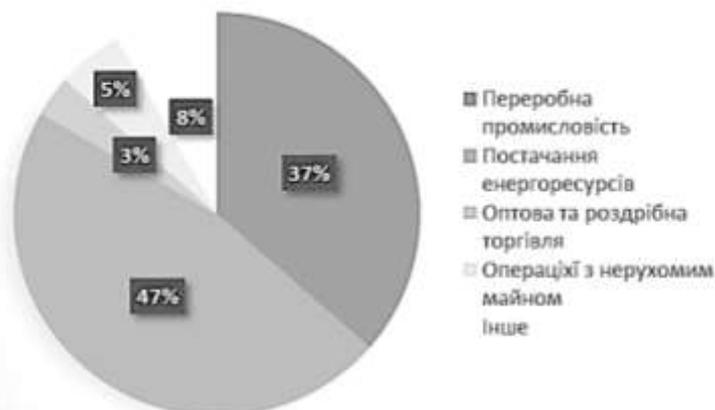

Рис. 3. Структура інвестицій за видами економічної діяльності в Закарпатській області, %, 2021 р.

Побудовано авторами за [3]

На переробну промисловість — харчову, машинобудівну, легку галузі — у 2021 р. припадало 37 % інвестицій. Це зумовлено відновленням споживчого ринку та інвестуванням у виробництво харчових продуктів. Зростання випуску продукції машинобудування зумовлене збільшенням виробництва автомобілів у Європі в післяковідний період. Україна та країни-партнери почали інвестувати в енергоінфраструктуру, яка постачає енергоносії до Європи (47 % від загального обсягу інвестицій). Незначні інвестиції припадають на сектори нерухомого майна (5 %) та роздрібно торгівлі (3 %), що пояснюється невеликою людністю і відповідно незначним споживчим попитом в області, а також нерозвиненою міською інфраструктурою, яка не справляється з потоком переселенців.

Для сільського господарства, що є галуззю спеціалізації Закарпатської області, характерна спадна тенденція інвестування: протягом 2015—2022 рр. воно зменшилося більш ніж у 3 рази (з 5,5 до 1,5 млн дол. США) (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка інвестицій у сільське господарство Закарпатської області, млн дол. США

Побудовано авторами за [3]

Складнощі інвестування в сільське господарство зумовлені загальнодержавними проблемами повноцінного відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення та дозволом на іноземне інвестування в галузь. Наразі сільське господарство області розвивається на внутрішніх інвестиціях місцевих фермерів і підприємств. Після відкриття внутрішнього ринку землі в низовинній частині Закарпатської області збільшилося вирощування малими фермерськими господарствами сої, кукурудзи, соняшнику. Відзначимо інвестиційні вливання у вирощування винограду та виноробство Берегівським підприємством «Шато Чизай», яке обробляє 272 га землі.

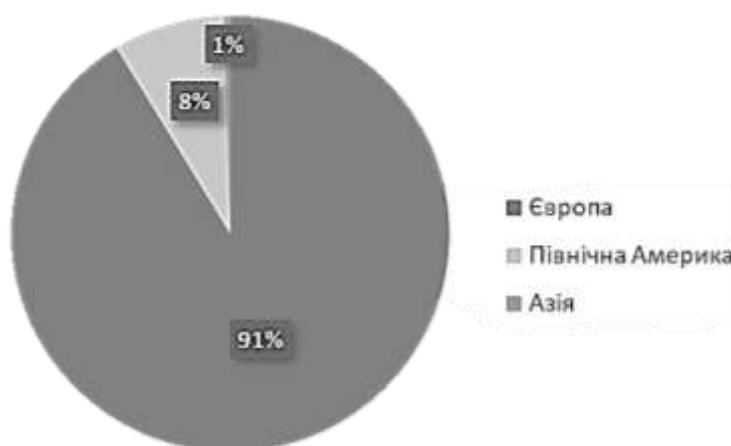

Рис. 5. Географічна структура прямих іноземних інвестицій у Закарпатській області, %, 2021 р.

Побудовано авторами за [3]

Через війну та економічну кризу сільське господарство області потребує значних вливань коштів для того, щоб поповнити загальнодержавний ринок сільськогосподарських продуктів через тимчасову окупацію та замінування східних і південних територій держави в зоні бойових дій. Нині область постачає тепличні овочі і сільськогосподарські продукти відкритого ґрунту до сусідніх

регіонів, починає захоплювати нові ринки сільськогосподарської продукції. Географію прямих іноземних інвестицій визначає близькість до країн ЄС, на які припадає понад 91 % їхнього обсягу (рис. 5). Цьому сприяє створена в області система контрольно-пропускних пунктів, розвинена інфраструктура [1].

Висновки. Прямі інвестиції, транскордонне співробітництво зумовили економічну стабільність Закарпаття. Для подальшого приваблення інвестицій потрібно розробити економічні механізми, схожі на запровадження СЕЗ у 2000-х рр. Важливими чинниками формування інвестиційного клімату є також політична стабільність, інвестиційні гарантії, простота адміністративних процедур. Варто також розробити план розвитку соціальної інфраструктури, щоб використати економічну активність внутрішніх переселенців. Важливою ланкою інвестування повинно стати сільське господарство через запровадження дієвих механізмів продажу землі сільськогосподарського призначення та закордонного інвестування.

Список використаних джерел:

- [1] Влах, М. & Зизень, І. Перспективи розвитку прикордонної інфраструктури Закарпатської області. Професор Ольга Заставецька – вчена, педагог, організатор географічної науки (до 70-ої річниці від дня народження вченої) : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. 119–125). 27 квітня, 2023, Тернопіль, Україна: ТНПУ ім. В. Гнатюка.
- [2] Влах, М. & Зизень, І. Зовнішньо-торговельні зв'язки Закарпатської області: суспільно-географічний аналіз. Географічні аспекти просторової організації території, суспільства та збалансованого природокористування: Матеріали IV науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (с. 84–87). 24-26 травня, 2023, Ужгород, Україна: ПП Данило С. І.
- [3] Національний банк України. Прямі інвестиції. Регіональний розріз. (2023). Вилучено з <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
- [4] Industry4ukraine. Про досвід впровадження СЕЗ на Закарпатті. (2020). Вилучено з <https://www.industry4ukraine.net/publications/shhodo-vidnovlennya-sez-zakarpattya/>
- [5] Varosh. Закарпатське інвестиційне диво, про яке мало хто знає (2021). Вилучено з <https://varosh.com.ua/projects/zakarpatske-investycijne-dyvo-pro-yake-malo-hto-znaye/>